List 53. **NOVICE** Tečaj XLVIII.

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemaje za celo leto 3 gld. 40 kr. za pol leta 1 gld. 70 kr. za četrt leta 90 kr pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. 10 kr., za četrt leta 1 gld. 10 kr.

V Ljubljani 31. decembra 1890.

Obseg: Iz svoje izkušnje o matici. — Kako divjake vzrojati? — Hlevna toplota in goved. — Razne reči. — Vprašanja in odgovori. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Iz svoje izkušnje o matici.

Ko sem bral v „Novicah“ članek: „Zakaj poginejo mlade matice“, spomnil sem se, da sem tudi jaz doživel pri svojih čebelah letos nekaj posebnega. Imel sem spomladi namreč dva panja posebno v skrbi in upal dobiti od njega zgodnje roje spomladi. Kmalu spomladi vže v začetku aprila bila sta močno čebelna, in prav sitno se mi je zdelo zapustiti ju za štirnajst dni ter oditi v Gradec k vojaškim vajam, katere so se začele zadnje dni aprila ter trajale do 11. maja. Posebno sitno se mi je zdelo vže iz tega vzroka, ker ju nisem imel komu izročiti v oskrbovanje.

Ko sem se po končanih vajah vrnil domu, bila mi je seveda prva pot k čebelnjaku, kjer sem se na prvi hip prepričal, da se nisem po nepotrebnem bal za svoje ljubljenke čebele. Panje dobil sem v slabemu stanu. Slabo vreme v začetku maja izpraznilo mi jih je skoraj. Vso skrb obračal sem posebno na zgoraj omenjena panja. Pridno sem jima dajal medu, a vzlic dobri postrežbi ju le nisem mogel pripraviti do rojenja. Ker sta se pa v začetku junija le toliko opomogla, da sem jima mogel vzeti roje, sklenil sem narediti 9. junija umeten roj. Roj prenesel sem potem v kake pol ure oddaljeni čebelnjak, kjer se je prav dobro ponašal, a starca pustil sem na svojem mestu.

Ko sem pregledal čez osem dni panj, iz katerega sem vzel roj, zapazil sem matičine stolpičke deloma pričete, deloma zadelane po satovji. Sedaj čakati mi je bilo drugega roja. Ko vidim, da se mi je v prvem panji dobro sponeslo, storim tudi še z drugjm panjem tako, kakor sem storil s prvim. 14. dan, t. j. 24. junija, začujem peti v prvem panji matico. Pripravim panj, kamor sem mislil vsaditi roj, ter čakam, kdaj da me razveseli, a moje čakanje bilo je zastonj. 27. junija zvečer nehala je peti matica, kar mi je bilo znamenje, da panj ne bode v drugič rojil. Drugi dan zjutraj sklenil sem se prepričati, kaj da je vzrok, da matica ne poje več. Ko odprem panj, vidim hoditi mlado matico po satovji, a stolpičke vidim pa vse razdrte ter matičino zalego pokončano. Ker je bil panj še močan, da bi mu ne bilo škodovalo, ako bi bil mi dal še en roj, sklenil sem ga v to siliti, in sicer tako le: Vzel sem iz onega panja, iz katerega sem vzel osem dni pozneje roj, en sat s stolpički, ter ga dejal v panj, kjer je bila sama matica, meneč, da jo prisilim s tem, da roji. Z veseljem sem opazoval, ko so obsedle čebele stolpičke, ter jih varoval da jih matica ne pokonča. Ko poslušam zvečer v mraku v čebelnjaku, začujem peti zopet ono matico, katera je dan popreje vže utihnila. Sedaj, menil sem, imam gotovo drugi dan roj, a ko pridem zjutraj pred čebelnjak, vidim v svoje začudenje zopet pokončano matičino zalego na panjevi bradi. In ko odprem panj, vidim vse stolpičke razdejane. Kaj naj pa sedaj storim, mislil sem si. Ker sem vedno menil, da morebiti le prisilim panj do rojenja, storim prihodnji dan zopet ravno tako, kakor sem storil že enkrat. Vzel sem zopet matičine zalege ter jo dejal v panj, pa zopet zastonj. Pustil sem sedaj panj pri miru ter čakal, kdaj mi bode rojil drugi panj. Radoveden sem pa bil, koliko zalege (stolpičkov) ima drugi panj. Pogledam ga, a osupnem, kajti samo enega pustil sem še siromaku. Razume se, da tudi od tega panja nisem mogel več pričakovati druzega roja. Sedaj opazoval sem samo, kdaj da se matica opraši, da začne zastavljati zalego. Večkrat sem opazoval pri čebelnjaku, a nisem bil srečen, da bi videl, kdaj da je bila pri prašitvi.

Nekaj dni potem grem gledat v panj, če ni morebiti že kaj zalege v satovji. Ko tako ogledujem sat za satom, naletim kmalu na matico. Ne malo pa osupnem, ko jo vidim siroto brez peroti sprehajati se po satovji. Čudno se mi je to zdelo, in panj, menil sem, je izgubljen. A ko ogledujem dalje, kar zagledam v satovji obilo jajčec. Sedaj sem se šele čudil, kdaj da se je matica oplemenila, ker to opravi vselej pod milim nebom na planem, nikdar pa ne v panji. Sedaj pa je brez peroti, a poklada zalego. Bil sem za trdno prepričan, da je izgubila peroti na svojem povratu s prašitve, kjer so jo čebele lastnega panja zgrabile ter jo oropale peroti. A tu ni bila nikakor vzrok kaka zaostala matica, ker bil sem za trdno prepričan, da ni bilo nobene v panji.

Ker matica brez peroti ni za rabo pri rojenji, bil je toraj dotični panj obsojen v smrt.

Neizrečeno pa sem se zopet čudil, ko sem, jemajoč satovje iz panja po končani paši, zapazil zopet lepo matico s perotimi na mestu one brez peroti v panji.

Razume se, da čebelam v panji tako pohabljena kraljica ni bila po volji ter so si izredile drugo, kakor hitro so imele mlado zalego o panji. Toliko iz svoje izkušnje. J. Mercina, po domače Krivčev.

Kako divjake vzrejati?

Sadjar mora pred vsem skrbeti, da dobo krepkih, zdravih divjakov. Če ti niso zdravi, dovolj močni, dobro zakoreninjeni, ne premladi, ne prestari za požlahtnjevanje, ne dobimo nikoli lepih in visokih dreves. Podloga razumnemu sadjarstvu so dobri divjaki. Te vzrejamo najbolje iz semena. Seme mora biti sveže in kaljivo, jederce v njem pa belo in sladkega okusa, nikakor pa ne sme biti pikro in gnilobno. To velja o vseh naših sadnih vrstah. Semena nabiramo lahko, kadar pripravljamo sadje za sušilo, kadar ga tolčemo ali uživamo. Tropine treba večkrat skozi sito presejati, dokler ne ostanejo sama semena ali peške. Tropinam, katere smo sušili na peči, ne kaže izbirati pešek, ker jih je mnogo uže nekaljivih. Zelo lepih in značnih pešek dobimo, ako jih po obedih ali kedar jabolka in hruške režemo za sušenje, devamo na stran. Nekateri sejejo kmalu po prešanji peške s tropinami vred. Tega ni svetovati, ker malokedaj se posreči delo. Navadno zvabijo tropine toliko miši, da požro vse peške. Jeseni in prvi zimski čas nabiraj sadjar pešek. Da ostanejo kaljive, vloži jih v zaboje s peskom, s prstjo ali s stolčenim ogljem plastoma, zaboj zakolji potem 1 m/ globoko v suho zemljo, da ne morejo miši do njega. Rano spomladi izkoplji zaboj in posej peške brž, ko je vreme ugodno. Če se kažejo vže cime, zadnji je čas, da poseješ peške. Sploh pa so peške od krepkih in trdnih drevesnih vrst boljše mimo vseh drugih. Na suhem hranjene peške cimijo brez odeje malokedaj precej spomladi; kožica je tako izsušena, da se ne da precej premočiti. Sedaj misli nevednež, da takšne peške sploh ne bodo cimile, ker niso hitro spomladi, gre in izkoplje semena in tako uniči vse. Zemlja mora biti za divjake dobra, sicer ne morejo tam vzrasti krepki, mladi divjaki. Sejati moramo redko, ker tako dobimo divjakov, kateri imajo mnogo korenin ter rasto hitro. Zatoraj svetujemo jeseni zemljo 60—80 c/m globoko prekopati ali rigolati in pognojiti z dobrim, močnim kompostom, ki se razstrosi po vrhu. Kedar greš sejat, naredi 6—10 c/m globoke jamice po 50—60 c/m narazen. V te jamice položi peške, pritisni jih z roko in pokrij 3 c/m na debelo s kompostom. Takšne drevesnične gredice treba potem večkrat opleti iz z razredčeno gnojnico politi; to pa le tedaj, kadar so drevesa nekoliko porasla. Vlage jim ne sme nikoli manjkati. Kdor jim hoče še bolj postreči, naj med drevesne vrstice ali sploh med nje vrže nekoliko kratkoslamnega, napol sprhlega hlevnega gnoja. Ta ohrani drevescem vlago tudi ob hudi suši, plohe jim ne škodujejo veliko, sploh pa imajo zmerom dovolj hrane. Če smo tako ravnali, ničesar zanemarili, potem so vže enoletni divjaki, ki so vsekakor več vredni nego dvoletni, za presajanje v drevesnico. Slabejša enoletna in zdrava drevesca pa treba izruvati, ob koreninah obrezati, deblo jim prikrajšati in jih tako presaditi v dobro rigolano in pognojeno zemljo, to pa v vrste, v katerih stoje drevesca 6—8 c/m drugo od drugega, vrste pa morajo biti narazen 60—70 c/m. Črešnje, slive, orehe kaže saditi precej, kadar so zreli odpadli.

Še enkrat ponavljamo resnico, da moramo pred vsem skrbeti za zdrave in močne divjake, ako hočemo vzrediti lepih visokih dreves, kakeršnih nam sedaj živo manjka. Divjakov je pa najbolje dobivati le iz pešek. Skrbimo toraj za to. Na majhnem prostoru na vrtu vzredimo lahko vsako leto po tisoč divjakov. Ako jih pocepimo in presadimo, imamo v kratkem lepih mladih dreves. In teh smo potrebni, da stara onemogla drevesa nadomestimo z novimi, čilimi ter prazne prostore zasadimo z rodnim drevjem!

Hlevna toplota in goved.

Dobro pleme, krma in strežba vplivajo vzajemno na srečen uspeh pri živinorejstvu. Kdor le nekaj zanemarja, doseže smoter le deloma, včasih pa trpi tudi škodo. Zapravlja namreč kapital, krmo in delo. Treba je toraj velike previdnosti. Ker žival vsled slabe strežbe trpi, to jej mora nadomeščati in popravljati krma, ako nečemo, da nam shujšava, ampak da zmerom porabna. Škoda vsled slabe strežbe je tem veča, čim draža je krma in živalski proizvodi: mleko, surovo maslo, meso itd. Slaba strežba in po tem takem neusmiljenost proti živinčetu je toraj draga reč.

Zatoraj pripada tudi v področje živinozdravnikov, priporočati skrb za dobro strežbo domače živine. Naj torej povsod, kjer jim prilika nanese, pogumno povzdignejo svoj glas posameznikom, pa tudi v občinstvu v korist.

Po tem jo ozirati ae na hleve, ki so povprek pretesni in prekratki. Živina je sedaj sploh veča, nego je bila nekdaj. Žal, da še novejši čas hleve zidajo prekratke. Tako je težko hleve snažiti, in živali pogosto leže v nesnagi in mokroti. Govedi je oboje nevšečno, in trpi posebno od mokrote, če je mrzlo; kajti mokrota, katere se dlaka navzame, začne po živinski gorkoti prehajati v sopuh. Pri tem pa gre mnogo živinske gorkote v zgubo, katero mora žival zalagati s tem, da več krme poživa. Od te krme pa nima posestnik nobenega haska. Sploh pa mokrota ne ugaja zdravju živali. Mokri hlevi, vlažna ležišča škodujejo zdravju in manjšajo korist, katero bi sicer imeli od živinorejstva. Kriva je pa misel, da mokri hlevi več gnoja dajo; množina in dobrota gnoja je zavisna od krme, ki se živini polaga, in od stelje, a ne od mokrote v hlevu.

Kdor hoče kolikor le mogoče najbolj izkoristiti svoje živali, on jim naj skrbi za suha ležišča ter naj debelo nastilja, ali če nastelje nima dovolj, naj tako hlevni pod nagne, da bode gnojnica odtekala in bode mogoče vsak dan gnoj pokidati.

Jako važno v isto svrho je primerna gorkota v hlevu. Goved sicer ni tako občutljiva proti mrazu kakor konj. Vendar se najbolje počuti pri temperaturi 10 do 12 ° R. in tedaj použito krmo tudi najčisteje prebavi. Izkušnje učijo, da živali potrebujejo tem več hrane, čim bolj mrzlo imajo v hlevih. Kadar temperatura leze pod 8 ° R. tedaj je treba pri vsaki stopinji 4—7% več pokladati. Kadar pa gre kvišku temperatura od 8 ° do 13 °, tedaj pa se lahko 2 do 3 % manj poklada. Ti učinki so tako važni, da jih tudi navadni kmetovalec ne more čisto prezirati, ako noče velike škode trpeti.

V dobro ugretih hlevih, kjer temperatura kaže 8 do 12 ° R. dobivamo od živali stalno enakih koristi. Kedar pa žival v hlevu zmrzava, potrebuje za tretjino ali tudi za polovico več krme, da nam daje enakih koristi kakor sicer. Kajti velik del krme se prebavi za narejanje toplote. Ako pa zmrzavajoči živini ne polagamo zadosti krme, tedaj nam pa hujša. Pridejo iz zime jako suhe, mršave živali, da se do sv. Janeza komaj zopet popravijo. Da ob takih razmerah gospodarstvo ne more prospevati, čeravno se kmetovalec mnogo trudi in veliko ščedi, to je vendar umevno. Vendar, da nas čitatelji prav razumejo, opomnimo, da temperatura tudi ne sme biti previsoka, nikakor ne 14 ali 15 ° R., ker je to škodljivo. Prava mera velja tudi tukaj. V dobro zaprtem hlevu naj bi vedno obešen bil kak termometer.

Razne reči.

* **Ako hočemo iz živinskih odpadkov v klavnici napraviti dober gnoj,** moramo iz njih narediti mešan gnoj ali kompost. Ako bi te tvarine kar tako porabili za gnoj, koristile bi polju in travnikom le malo, ker vsak gnoj, ki naj bode dober, mora, kakor je vsakemu znano, zgniti in se razkrojiti. Najpripravnejše je, ako se na dobro natlačena tla nameče dobro ped debelo prsti, na katero pridejo potem odpadki iz klavnice. Kadar so odpadki kakih 14 cm visoko nakopičeni, pride na nje zopet plast prsti, potem zopet odpadki itd., dokler ni kup 1—1½ metra visok. Namesto prsti se porabi tudi lahko pepel, cestno blato in žaganje. Najboljše je pa, ako se prsti primeša malo neugašenega apna, ki te tvarine hitro razkroji. Dobro je tudi, da se kup večkrat prebode s kako debelo palico in potem z gnojnico polije. Ako tak kup vsaj vsaka dva meseca dobro premešamo in prekopljemo, dobimo kmalu prav dober gnoj ki je izvrsten za travnike in sadna drevesa. Tak gnoj je takrat za rabo, kadar so vse tvarine uže dobro zgnile in se razkrojile, kar se prav lahko spozna. Dobro je pa, da se ne napravi nikdar en velik kup, ampak več malih ker potem odpadki veliko laže in hitreje zgnijejo.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 238. Pri mojem obrtu imam peč, v kateri veliko in močno kurimo. Rabim pa premog, ker so drva tu pri nas zelo draga. Dasi dam peč večkrat prav dobro zamazati, vendar maža prav kmalu odleti, in premogov dim vhaja v delalnico ter delavce nadleguje, da mnoge prav hudu boli glava. Ali je kaka maža, ki bi ne odletavala? Ker dajete na razna vprašanja odgovore, prosim, ustrezite tudi meni, dasi to ni kmetijsko vprašanje, a z odgovorom bodete pa vendar le marsikateremu gospodarju ustregli, posebno pa meni. (R. K. v L.)

Odgovor: Prav radi Vam ustrežemo. Maža za peči, ki vzlic hudi vročini vendar ne odpada, naj bo takole sestavljena: Vzemite kaki dve pesti veliki kepi nepremastne ilovice ter vgnetite vanjo eno polo sivega, grobega pivnega papirja, ki ste ga poprej namočili v mleku. Gnetite toliko časa, da se papir dobro pomeša med ilovico. Kadar ste to naredili, primešajte še 20 g soli in 20 g železnega vitrijola ter toliko mleka, da se da zmes mazati. Ta maža je za železne peči, a ravno tako za lončene, le zarad lepšega je potrebno čez to mažo še enkrat mazati z drugo, ki se naredi iz enega beljaka in iz toliko drobno stolčene krede, da se napravi lepa bela maža. Kadar je maža suha, obdrgnite potem s suho ruto prav dobro lončeno peč.

Vprašanje 239. Izvolite mi sporočiti v „Novicah“, kako naj ravnam s trtami, katerih mi bode gotovo mnogo zmrznilo letošnjo pri nas nenavadno hudo zimo. (S. G. v G.)

Odgovor: Splošnega pravila, kako ravnati z zmrzlimi trtami, ni mogoče dati, ker trta je lahko oškodovana različno. Ako so trte že po zimi zmrznile, kar je še primeroma dobro, da se škoda nekoliko popraviti spomladi s pravilno režnjo. Veliko slabše je pa, če trti škoduje spomladanjski mraz, kadar je uže obrezana,

kajti tu se z režnjo ne da nič opraviti. Pri režnji trt, ki so bile oškodovane po zimskem mrazu, gledati je na to, da se kolikor mogoče rešijo, da se morejo potem dalje razvijati. Seveda ni pravilna režnja edino sredstvo v takih slučajih; izkušen vinogradnik edin lahko pravo pogadi. Pri poškodovanji po spomladanskem mrazu je reč veliko težavnejša. Kadar so uže po zimi zmrznila glavna očesa, zapreči spomladanjski mraz, da se ne razvijajo stranska očesa, in tako gre up za kako letino po vodi. V tem slučaji je izkušati vsaj les vzgojiti za prihodnje leto. Ako je spomladanjski mraz poškodoval glavna očesa, dobiti je s stranskimi očesi vendar še nekaj letine. Vrhovi mladih poganjkov so lahko zmrzli, spodnji deli pa še živi. V tem slnčaji je skrbeti, da se prikrajšajo stranski poganjki, kateri se razvijajo, kajti če vzgojimo le malo, pa močnih trt, dobimo pridelek še to leto in les za drugo leto. Kar je zmrzlega, to seveda je vse odstraniti; zaradi tega dobi trta nepravilno obliko katero ji je šele drugo ali tretje leto mogoče popraviti.

Poučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

205.

Tobak v Aziji. Podelavanje tobaka v raznih krajih.

Mej azijskimi tobaki zavzema prvo mesto tobak z Manile; more se s svojo dobroto meriti s samim Havanskim. Tobak ta je vrlo močan in aromatičen ter za cigare vrlo prikladen. Na leto ga pridelajo do 250.000 centov. Kakih 100.000 centov ga izvozijo v Španjolsko, ostalo množino pa podelajo na otoku v cigare in cigarete. Tu im jo tri velike tvornice, kjer dela do 20.000 žensk. Četrta tvornica z 2000 možaki nareja cigarete. Jeden delavec naredi na dan do 3750 cigaret in dobi zato 1 gld. V vseh tvornicah narede na leto do 1200 milijonov cigar. Španjolska vlada je uveia na otoku tobačni monopol, in morajo jej vsi gospodarji prodati tobak za ustanovljeno ceno. Gotove cigare prodaje vlada vsakega mesca na javnej dražbi. Ker na Manili možaki in ženske kade, zato se na dražbi morajo založiti najpreje domači kupci, in često se pripeti, da tuji kupci ne morejo toliko kupiti, kolikor bi radi. Izven dražbe ne prodaje gosposka nobenemu več kot po 1.000 cigar na enkrat, a kdor želi imeti več cigar, pošlje v prodajalnico toliko ljudij, kolikor tisočin cigar želi imeti 1000 cigar stane na Manili do 20 gld.

Na otoku Javi pridelajo do 400.000 centov tobaka. Polovico izvozijo, drugo polovico podelajo za domačo porabo. Tobak za izvožnjo je slabejši, pa ima finejše perje, ki je zato na vso moč prikladno za cigarete. Prilično množino tobaka pridelajo tudi na Sumatri in na nekaterih Moluških otokih.

Turški tobak ima mej vsemi tobaki posebno vrednost. Kar je Havana za cigare, to je turški tobak za lule in cigarete. Turškemu tobaku perje je tenko, boja rumena in duh prijeten. Fine žilice v perju dopuščajo tudi fino rezanje. Mej vsemi turškimi tobaki na prvem mestu je macedonski tobak, pridelajo ga na leto do 5 milijonov ok ali 113.000 centov. Polovico prodaj na Dunaj, Pariz in London. Jedrenski tobak je nekoliko močnejši od macedonskega, in pridelajo ga na leto do 6.800 centov. Tudi Tesalski tobak je na dobrem glasu. V Malej Aziji v Trapezuntu raste Samsun in Bafra, ki je radi svoje ljubkosti vrlo čislan, in pridelajo ga na leto do 100.000 centov. V Siriji pridelajo na leto do 50.000 centov, in od tega se poglavito „Latakia“ v Evropo izvaža. Mej turške tobake postavljajo tudi hrcegovski tobak, od katerega prihaja samo do 10.000 centov v trgovino. Najboljša vrsta je Trebinjski tobak.

Mej evropskimi državami zavzema v proizvajanju tobaka najglavnejše mesto Avstro-Ogerska. V Avstrij imamo monopol tobaka od 1670. l., a v Ogerskej s cesarskim patentom od 1850. l. V Avstriji je proizvela Tirolska 1880. l. do 40.000 centov tobaka, a Galicija in Bukovina istega leta 53.000 metriških centov. Ogerska je 1880. l. proizvela nad 600.000 metriških centov. Z Ogerske se na leto izvozi do 40.000 metriških centov tobaka, in to na Francosko, v Holandeško, Belgijo in Italijo. Poprejna leta sta tudi Hrvatska in Slavonska pridelali na leto do 25.000 metriških centov tobaka, a danes ga menda nikjer več ne sade. Največ tobaka so pridelavali v Krajini, kjer je vse do ne davnaj bilo dovoljeno vsakemu brez davka saditi tobak. Obrt tobačna je v Avstriji in Ogerskej dobro razvita. Avstrija ima 28 tvornic, v katerih dela do 23.000 oseb, in Ogerska ima 10 tvornic in do 12.000 delavcev in delavk. Leta 1880 so podelali v

Avstriji:

tujega tobaka 68.285 metriškik centov,
domačega tobaka 314.679 metriških centov,

Napravili so 1880. l. v

Avstriji:

tobaka za nos 21.823 metriških centov,
rezanega tobaka 245 592 metriških centov.
cigar 867,887.556 komadov.

Istega leta so podelali v

Ogerskej:

tujega tobaka 31.625 metriških centov,
domačega tobaka 115.585 metriških centov,

In napravili so:

tobaka za nos 9.000 metriških centov,
rezanega tobaka 110.000 metriških centov,
in cigar 698,446.253 komadov.

Čist prihodek monopola je bil 1880. l. v Avstriji 41,485.635 gld., a v Ogerskej 17,479.183 gld.

Francoska proizvaja na leto 150.000 metriških centov tobaka, a v kulturi in podelavanju tobaka jej ni v Evropi para, v tem je kot uzor vsem ostalim državam. Največ tobaka pokupi Francoska na Havani, kjer ima dva dobro plačevana vradnika, da se more tem bolje zanašati. V Nemškej je kultura tobaka jako razvita. Tu ga pridelajo na leto do 500.000 metriških centov. Mej nemškimi tobaki je Falški najboljši. V Holandiji pridelajo malo tobaka, pa tudi ta ni kaj fin, toda perje mu je gibko, in zato je vrlo prikladen za cigare. Holandija uvaža izredno mnogo tujega tobaka in ž njim kupčuje. V Belgiji pridelajo do 3 miljone kilogramov, uvozijo pa ga do 10 miljonov kilogramov. V Angleškej je prepovedano tobak saditi, ali je zato trgovina in fabrikacija tobaka vrlo razvita. V Italiji pridelajo na leto do 6 milijonov kilogramov tobaka. V Ruskej pridelajo na leto 47 milijonov *k/g*. Trgovina s tobakom je tu slobodna, ali 1847. l. je prepovedala vlada fabrikacijo tobaka na drobno, zato da povzdigne veliko tvorničarstvo. V Srbiji tudi sade tobak, najboljši raste pri Aleksincu. Na leto pridelajo v Srbskej do 1 milijon kilogramov. Grška pa je še le v novejšem času začela skrbeti za vzgoj tobaka, in danes ga uže pridela več kot 4 milijone kilogramov. Večino tega tobaka izvozijo v Avstrijo.

(Dalje prihodnjič.)

Naši dopisi.

Iz Železnikov, 28. decembra. (Raznoterosti.) Že več let opazujemo zlasti jesenski čas, da se ljudski pregovori naslanjajo mnogokrat na skušeno resnico, in da naj ljudje, če je le moč, kolikor toliko jemljejo na nje ozir. Tako n. pr. velja praznik sv. Lukeža kmetovalcem za opomin, naj repo spravljajo nemudoma k domu. In res, kedor je ni imel letos takrat še poruvane, v velikej nevarnosti je bil, da mu bo ostala pod snegom. Tudi slabo vreme v dan sv. Uršule, (kakor je bilo letos), nam je že dolgoleten resnični prerok, da bo z pripravljanjem stelje šlo zelo trdo in težavno onim, ki si je že popred niso pripravili. Le preres je bilo letos to. V dan 22. oktobra dobili smo prvega snega v tolikej obilici, da na mnoga mesta, zlasti po hribih, ni več skopnil. Dvojni slabi nasledek je imelo to: stelja je ostala pod snegom, paša pa je bila tudi ustavljena, in tako bodo ljudje obilno pridelano klajo tudi lahko porabili. Zopet potrjeni pregovor: „kader je veliko klast (če je obilno krme), je malo klast (bo krme primanjkovalo)“. V dan 5. novembra smo imeli pri nas hudo gromenje in bliskanje. Pregovor, da se s tem poletje povračuje, se pa ni hotel popolnoma vresničiti. Sicer je sledilo še nekaj prav lepih in jasnih dnij, prot Adventu pak smo dobili novi sneg, in ta leži še zdaj. Kedaj ga bo konec, ne vemo; za ta čas je za naše kraje, in sploh za polja tudi potreben; le v spomladi naj ne bi nagajal predolgo.

Z novim letom stopi za naš kraj in za Soriško občino lastna delavska bolnišna blagajna s sedežem v Železnikih v javnost in delovanje; s tem je vstreženo na dve strani, Ločanom in tudi našim ljudem. Le ena želja pa je sklenjena tudi s tem, da bi namreč dobili kmal tudi lastnega zdravnika. A dokler je in bo zdravniški naraščaj tako pičel, bomo menda mi in z nami vred tudi mnogi drugi kraji naše dežele tega zastonj pričakovali.

Ljudsko štetje za našo občino se prične koj 2. dan januvarija, in se bo vršilo po naredbi c. kr. okr. glavarstva v krčmi gosp. Mih. Taler-ja v Sred. Železnikih. Pred 20 in pred 10 letmi opravljal se je ta posel v spodnji sobi šol. poslopja, kar se je sploh odobravalo.

Vsem bralcem „Novic“ srečno, zdravo, zadovoljno in blagoslovljeno Novo Leto! Na svidenje tudi še zanaprej! L.

Iz Ljubljane. — C. kr. deželna vlada je naznanila vsem c. kr. okrajnim glavarstvom in mestnemu magistratu, naslednji razpis vis. c. kr. trgovinskega ministerstva: Visoko c. kr. trgovinsko ministerstvo je bilo naprošeno, da bi izjavilo, da je brez posebne obrtne dovolitve dopuščena trgovina s posameznimi tiskovnimi izdelki, ki so namenjeni zgolj potrebščinam obrtnim in prometnim ali domačim in družabnim. Na podlogi dotičnih pozvedeb ugodilo je visoko c. kr. trgovinsko ministerstvo prošnji sporazumno z visokim c. kr. ministerstvom za notranje reči. To se naznanja c. kr. okrajnemu glavarstvu (mestnemu magistratu) vsled razpisa vis. c. kr. trgovinskega ministerstva z dne 3. avgusta 1890. l., št. 23 919, ter opozarja na ukaz, ki je bil prijavljen v državnem zakoniku z dne 12. avgusta 1890. l. št. 166 in dne 12. avgusta 1890. l. v uradnem delu časnika „Wiener Zeitung“, s tem pristavkom, da bode v onih mestih ali okrajih, v katerih so državna policijska oblastva, oblastvo, ki napravi obrtni list, moralo vselej, kadar spiše tak obrtni list, to naznaniti državnemu policijskemu oblastvu.

— **Trgovski in obrtniški zbornici** je c. kr. trgovinsko ministerstvo naslednje javilo: C. kr. finančno ministerstvo je z dopisom z dne 22. maja 1890. l. štev. 18.437 prijavilo trgovski in obrtniški zbornici, da je od izpiskov iz znamčnih vpisnikov, ki jih spisujejo trgovske in obrtniške zbornice, plačevati v tarifni postavki 116 lit. a, bb zakona z dne 13. decembra 1862. l, zaukazano pristojbino 50. kr. za vsako polo pod isto postavko pristojbinske tarife spada potrdilo trgovske in obrtniške zbornice na znamčnem izvodu, ki se vrne stranki s certifikatom. Od izpiskov iz centralnega znamčnega vpisnika je po tarifni postavki 116, lit, a, aa plačevati kolkovine 1 gld. za vsako polo. Podob znamk, katere se vlože pri trgovski in obrtniški zbornici, ni kolekovati.

— **V včerajšnji seji občinskega sveta ljubljanskega** spominjal se je župan Grasselli umrlega občinskega svetovalca Josipa Tomek-a, na kar zbor svoje sožalje izjavlja. V tej seji se je sklenilo: obrniti se do šolskega oblastva s prošnjo, da bi odredilo, ako se strinja z mnenjem občinskega sveta, da bi se na tukajšnjih ljudskih šolah in na c. kr. vadnici pouk v zimskem času začel še le ob 9. uri; nasvetovati za člana volilne komisije trgovske in obrtniške zbornice podžupana Vasa Petričiča. Občinski svet rešil je več poročil vodovodnega direktorija, katerih najvažneje je bilo navodilo za vodovodno knjigovodstvo, katero se bode pa konečno še le v prihodnji seji rešilo. Občinski svetovalec dr. Majaron poročal je v imenu policijskega odseka obširno in temeljito o reorganizaciji mestnega redarstva in je nasvetoval o tej za naše glavno deželno mesto jako važni stvari naslednje:

A. Slavni občinski svet naj sklene:

§ 1. Ozemlje mestne občine ljubljanske razdeli se za službo policijske straže v pet policijskih okrajev in ti so: I. okraj notranjega mesta, II. okraj Dunajske ceste, III. okraj Peterskega predmestja, IV. okraj Karlovškega predmestja, V. okraj Krakovega in Trnovega.

§ 2. Vsak okraj ima svojo stražniško postajo, iz katere se po njem opravlja redna služba.

§ 3. Postaji I. okraja kot glavni postaji podrejene so ostale postaje kot okrajne postaje. Glavna postaja vodi službo po vsem ozemlji in preskrbuje okrajne postaje s stražniki

§ 4. Ustanovlja se 36 stražniških služeb in sicer za 2 vodji straže, 10 stražnikov I. vrste in 24 stražnikov II. vrste. Ustanovljata se tudi službi dveh detektivov.

§ 5. Naslednje službe so stalne: službi detektivov, službi stražniških vodij ter službe stražnikov I. vrste. Ostale službe pa so začasne ali stalne. Kdor jedno leto povoljno služi začasno, tega je moči stalno namestiti.

§ 6. Stražniški vodja in detektiv ima pravico do letne plače po 450 gld., stanarine po 50 gld. in petletnih doklad po 20 gld. — Stražnik I. vrste ima pravico do letne plače po 400 gld., stanarine po 40 gld. in petletnih doklad po 15 gld. — Stalno nameščen stražnik II. vrste ima pravico do letne plače po 365 gld., stanarine po 40 gld. in petletnih doklad po 10 gld. — Začasno službujoči stražniki dobivajo po 1 gld. mezde na dan. — Vsak stražnik dobiva naturalno obleko in obutev. Detektivom pristoja za obleko pavšal letnih 50 gld. — Na predlog mestnega magistrata dovoljuje občinski svet nagrade tistim stražnikom, ki se najbolj odlikujejo.

§ 7. Vsi neoženjeni stražniki imajo v stražarnici vkupno stanovanje, a zato se jim ne plačuje stanarine.

§ 8. Samo jedna tretjina stražnikov sme biti oženjenih. Ženiti se sme stražnik v izrednih slučajih in kadar mu to privoli magistrat.

§ 9. Vsak stražnik mora se pokoriti službenemu navodu in disciplinarnemu redu.

§ 10. Sedanje stražniške službe se vse razpuste, razun službe nadzornika mestne straže, katera ostane neizpremenjena.

B. Mestnemu magistratu se naroča: 1) naj takoj razpiše vseh novih 38 služeb z dodatkom, da morajo zanje prositi tudi sedanji stalni stražniki, 2) da takoj natančno omeji policijske okraje ter določi kraj okrajnim postajam ali stražnicam in načrt predloži občinskemu svetu v odobrenje, 3) da potem zveže vse stražnice s telefonom in preskrbi primerno stanovanje za stražarnico, 4) da izgotovi do 1. marca 1891. l. načrt službenega navoda in disciplinarnega reda za policijsko stražo in ga občinskemu svetu predloži v odobrenji.

Po obširni razpravi, katere se je več občinskih svetovalcev vdeležilo, sprejel je občinski svet nasvete policijskega odseka.

— **Iz deželnega odbora.** Ogledovanje mrličev po deželi, katero ima namen preprečiti, da koga še živega ne pokopljejo, in na dan spraviti vse one slučaje, v katerih je bila smrt nenaravna, se bode v kratkem po c. kr. deželni vladi v Ljubljani s posebno naredbo uredilo. V prvi vrsti bode treba dobiti pripravno osobje t. j. takih ljudi, ki poznajo dovolj svoj posel. Zaradi tega se bode v stolnem mestu ustanovil poseben tečaj za mrliške oglednike, kateri bode trajal najmanj štiri tedne. V tem tečaju pa se bode poučevalo o poznanji bolezni o navidezni smrti, posilni smrti in smrti po nalezljivih boleznih, o postopanji pri navidezni smrti in pri naglih nesrečah. Prostore za te tečaje bode dal deželni odbor v deželni bolnici na razpolaganje. Tako poučevanje bo brezdvomno imelo dobre posledice in se bode občinam posel glede za ogledovanje mrličev, katero jim naklada zakon z dne 30. aprila 1870, drž. zak. št. 68 nekoliko olajšal.

Deželni zbor je v svojem zadnjem zasedanji deželnemu odboru naročil, da izposluje pri visoki c. kr. deželni vladi, da se za vse od trtne uši napadene in okužene vinograde takoj odpiše davek, ter da visoka vlada izvoli zagotoviti desetletno oproščenje davka za vse vinograde na novo z ameriškimi trtami nasajenimi. Deželni odbor je uže storil potrebne korake v tem oziru in je upati, da bo visoka c. kr. vlada blagohotno uvaževala sklepe deželnega zbora, ki so za kranjske vinogradnike zelo velikega pomena.

Deželni odbor je imenoval članoma okrajnega cestnega odbora za ljubljansko okolico: Vinka Ogorelca, posestnika in deželnega poslanca na Škofeljci in Jerneja Tonija, posestnika na Igu.

Da se sadjereja na Dolenjskem pospešuje, je deželni odbor vodstvo deželne vinarske, sadjarske in poljedelske šole na Grmu pozval, naj naroči cepiče debelih Vipavskih marelic in ringlotov ter da naj vodja šole ob nedeljah in praznikih v sosednjih krajih ljudi poučuje o cepljenji marelic in ringlotov.

Znano je s kako dobrim denarnim uspehom delujejo na Gorenjskem sirarske zadruge. Da bi pa sir dobil še večjo veljavo po umnem izdelovanji, je deželni odbor c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani dovolil 100 gld. v svrho, da pošlje jednega mladeniča iz Gorenjskega na Tirolsko, umnega sirarstva se učiti.

Ker je na Kranjskem dosedaj primanjkovalo takih zdravnikov kirurgov, kateri bi se bili izvežbali v kakem operacijskem zavodu, je deželni zbor za ustanovo namenjeno slovenskega jezika veščemu doktorju vsega zdravilstva, zaradi obiskovanja operacijskega tečaja na kakem avstrijskem vseučilišči, dovolil iz deželnega zaklada znesek 350 gld. za leto 1891. in enaki znesek tudi za leto 1892. To ustanovo je deželni odbor podelil dr. P. Defranceschiju, bivšemu sekundariju v deželni bolnici, ki se je zavezal, da bode po dovršenem operacijskem tečaji v deželi Kranjski izvrševal zdravniško prakso in če bode treba, tudi vstopil v deželno zdravstveno službo.

Vsled naznanila c. kr. deželne vlade za Kranjsko določilo se je skupno povračilo za vsakega priprežnega konja in za vsak kilometer za dobo od 1. januvarija do 31. decembra 1891. za vojvodino Kranjsko z 9 krajcarji.

— **Čitalnica ljubljanska** priredi danes zvečer v društvenih zgornjih prostorih s sodelovanjem vojaške godbe c. kr. pešpolka baron Kuhn „Silvestrovo veselico“.

— **Telovadno društve „Sokol“** bode imelo občni zbor v ponedeljek dne 5. januvarija 1891. l. ob 8. uri zvečer v steklenem salonu ljubljanske čitalnice.

— **Božičnica v Lichtenthurnovi dekliški sirotišnici** se je 28. t. m. prav lepo izvršila in se bode ponavljala na novega leta dan ob 5. uri zvečer. Prve vdeležil se je tudi gosp. deželni predsednik baron Winkler z milostivo gospo soprogo, ki sta razdelila otrokom božične darove.

— **Gosp. vitez Kaltenegger** je imenovan okrajnim glavarjem in bode prevzel vodstvo c. kr. okrajnega glavarstva v Radoljci, od koder se bode dosedanji gosp. okrajni glavar markiz Gozani preselil v Ljubljano.

— **Iz Ljubljane.** Sinoči dne 30. decembra je pevski zbor Ljubljanske čitalnice vsled nestrpnih razmer med pevci kot zvršujočimi člani in med nekaterimi plačujočimi udi čitalničnimi, sklenil, da izstopi iz čitalnice in se razide. Svoje imovine je odmenil 130 gld. „Narodnemu domu“ in 100 gld. družbi sv. Cirila in Metoda.

— **Na Krasu** je predvčerajšnjem razsajala strašanska burja. Poškodovanih je nekoliko železničnih vagonov, en poštni vagon je pa celo obrnila.

— **Župnikom za Št. Vid** nad Ljubljano prezentoval je preč. stolni kapitel ljubljanski č. g. Gregorija Maloverh-a, dosedanjega župnika v Stranjah pri Kamniku.

— **Nagli smrti.** Pogreba rajne gospodičine Antonije Kušar, katera je za srčno kapjo nagloma umrla, hotela se je vdeležiti tudi hišna posestnica gdč. M. Pavlin. Ko se hoče uvrstiti med pogrebce, omahne in se zgrudi na tla. Prenesó jo v stražnico bližnje mestne hiše, kjer jej urno poklicani duhovnik v naglici podeli zakrament svetega poslednjega olja; mestni zdravnik pa, ki je bil tudi brzo na mestu, le konstatuje, da je umrla za srčno kapjo.

— **Umrl** je v Neapolji dne 27. decembra sloveči starinoslovec Henrik Schliemann, star 68 let. Ime njegovo postalo je imenitno vzlasti po njegovem srečnem izkopavanji dragocenih starin na kraji nekdanje Troje v Itaki in Mikeni.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja, dne 30. decembra. Dunajski uradni časnik „Wiener Zeitung“ priobčuje zakon, po katerem prevzame država obrat Tržaških pristaniških tirov, in zakon o podaljšanji veljavnosti zakona o lokalnih železnicah; potem razglas ministerstva za deželno brambo in trgovinskega ministerstva, s katerim se razglašata na podstavi nastanitvenega zakona za čas od dne 1. januvarija 1891. l. do konca leta 1895. veljavna stanarinska tarifa in uvrstitev občin v desetero razredne te tarife. S tem razglasom pride tudi Ljubljana v višjo tarifo.

Češki deželni zbor bode začel zopet zborovati dne 3. januvarija tirolski pa dne 8. januvarija p. l. — Nižeavstrijski deželni zbor je načrt zakona o zemljiškoknjižni vknjižbi na podlagi zasebnih listin v malostnih zemljiškoknjižnih rečeh vzprejel brez razprave. — Knez Karol Schwarzenberg je odložil svoj deželnozborski mandat. Nadomestna volitev bode dne 19. januvarija 1891. l.

Iz Trsta dne 30. decembra. Avstro-ogerska barka „Maria Andriana“ se je predvčerajšnjim vsled hude burje v Tržaškem pristanišči odtrgala od mačka in se potopila pri Isoli, dasi so ji prišli na pomoč trije Lloydovi parniki. Šest mož so rešili, štirje so pa utonili.

Iz Prage. — „Politik“ ostro obsoja postopanje vlade, ki je dala napraviti pri češkem oddelku deželnega šolskega sveta češko-nemške napise nad pisarnicami, pri nemškem oddelku pa samo nemške. To neenako ravnanje opravičuje strah, katerega ima češki narod do češko-nemške sprave.

Bolgarsko. — Zborovanje bolgarskega sobranja je bilo dne 28. decembra t. l. končano. Prestolni govor o tej priliki ni obsegal nič posebnega. Proračun za l. 1891. kaže dohodkov 80,478.700 frankov, stroškov pa 79,368.422 frankov, torej iznaša prebitek 1,110.278 frankov.

Francoska. — Na Francoskem bodo prihodnjo nedeljo imeli volitve, da po zakonu z decembra 1884. l. izvolijo nekoliko novih senatorjev v senat.

Vabilo na naročbo „Novic“.

V pomenljivem trenutku, ko stopajo naše stare, v svoji doslednosti neupogljive „Novice“ v drugo polletje svojega **49. tečaja,** toraj čez eno leto v pol stoletje, stopa tudi vredništvo „Novic“ zopet pred čitatelje in naročnike lista, kateremu ni treba črkice lastne hvale, ker ga hvalijo dosti lastna, Slovencem blagonosna dela in pa vspehi, kateri se kažejo v toliko sijajnejšim svitu, ker so se časi in razmere Slovencev v minulih 48. letih prav stvarno spremenila.

Svoj čas bile so „Novice“ edini list za vse duševno delovanje našega naroda, danes bi pa mogel zadostovati za samo politično delovanje en sam dnevnik primerno velike oblike samo tedaj, ako bi vredovanje imelo svoje stalne in spretne sodelovalce po vsih posameznih pokrajnah slovenskih.

„Novice“ ne merijo tako daleč, da bi kot tednik s skromnim obsegom mogle zadostovati vsem velikim zahtevam, katere se stavljajo danes velikemu političnemu listu.

„Novice“ vstanejo tednik, ki prinaša čitateljem svojim, kakor od nekdaj, navodila gospodarsko, podučno in kratkočasno berilo, poglavitno pa izmed političnega življenja v prvi vrsti v posnetku vse one novice, ki zadevajo nas Slovence, vrh tega pa tudi vse imenitnejše dogodbe obširnega sveta. — Izmed domačih političnih novic ozirajo se „Novice“ posebno na delovanje slovenskih zastopnikov v deželnih zborih in pa v državnemu zboru.

Te vrste novic prinaša naš list neposredno iz najbolj podučenih virov s tako nadrobnostjo in z ono razsodnostjo, katera je mogoča samo v prvi vrsti vdeleženim močem pri tem delovanji.

Čitatelji „Novic“ dobivajo toraj nekaljena in nepristranska poročila, katerim je vtisnjen pečat resničnosti in vrh tega namen, vse slovenske politike vzdržati v slogi, ker stare skušnje in tudi najnovejše dogodbe pričajo nam, da nam edino le sloga podaja ključ k povolnim vspehom za narod naš.

Prijateljem svojim obetamo toraj edino le, da se „Novice“ vedno le in enako strogo drže svojega starega vodila; „Vse za vero, dom, cesarja!“ pri tem pa se stanovitno izogibajo osebnih pravd, ker nas skušnja uči, da se iz teh rodé prepiri in nesloge o našem složnega delovanja tako potrebnem taboru.

Z gorko zahvalo, katero izrekamo svojim prijateljskim podpornikom in sodelovalcem, sklepamo enako gorko prošnjo, naj ostanejo „Novicam“ še dalje prijazno naklonjeni.

Čitatelje naše, ki so stali do sedaj zunaj vrst naročnikov, naprosimo, da se vstopijo v vrsto naročnikov, ako so jih zadovolila naša načela in za malo plačilo vsak teden podajano jim mnogovrstno gradivo.

Svoje vabilo sklepamo z žéljo, da se krog Noviškega delovanja bolj in bolj širi tako, da v mnogobrojni družbi praznujemo drugo leto 50. letnico prvega slovenskega lista.

„Novice“ stanejo

po pošti prejemane	za	celo	leto	4	gld.	—	kr.,	za	pol	leta	2	gld.	10	kr.,	za	četrt leta	1 gld. 10 kr.
v tiskarni	„	„	„	„	3	„	40	„	za	„	„	1	„ 70	„	za	„ „	— „ 90 „

Udje c. kr. kmetijske družbe dobivajo „Novice“ na leto za en gold. ceneje, ako ne prejemajo „Kmetovalca“.

Za prinašanje na dom v Ljubljani po 40 kr. na leto več.

Naročnina naj se po najcenejši poti poštnih nakaznic pošilja pod naslovom **Blasnikove tiskarne v Ljubljani.**

Vredništvo in opravništvo „Novic“.

Odgovorni urednik **Gustav Pirc.** — Tisk in založba: **J. Blasnikovi nasledniki.**